

Documentatie en student in Wageningen

In het meinumnummer van dit tijdschrift is in twee korte artikelen iets verteld over wat in de bibliotheek van de Nederlandse Economische Hogeschool voor de studenten wordt gedaan in verband met de door hen benodigde hulp bij het zoeken van een weg in de doolhof der wetenschappelijke literatuur. Daarop kan het hierna volgende omtrent wat er te Wageningen in de bibliotheek van de Landbouwhogeschool gedaan wordt een aanvulling zijn. In de loop van zes jaren is te Wageningen veel geëxperimenteerd. Het zij verre van ons te zeggen dat de huidige vorm van hulp aan de studenten te Wageningen de uiteindelijke zal zijn.

Waarom is het instrueren van de studenten eigenlijk een probleem? M.i. om de volgende redenen:

1. Het gaat niet zozeer om kennisoverdracht, al komt dat er wel bij, maar om het aanleren van een methodiek, van een werkmethode, iets wat altijd veel meer tijd en moeite kost.
2. Het eigen denken van de bibliothecarissen en documentalisten over de instructie van de hantering der literatuur is nog betrekkelijk jong zodat men vrijwel op eigen koers moet varen waar het een instructie cursus betreft.
3. Het gaat om een materie die spreekwoordelijk droog en vervelend is. Dit laatste geldt voor de studenten in de landbouwwetenschappen zeker in sterkere mate dan voor die der economische wetenschappen. Hebben niet de Wageningse studenten de lokkende alternatieven van laboratorium- of proefveldwerk?
4. de studenten realiseren zich ternauwernood de omvang en de onoverzichtelijkheid der literatuur en het feit dat zich bij het zoeken problemen zouden kunnen voordoen. Van generatie op generatie vertellen de studenten elkaar de simpele techniek van het sneeuwbalstelsel nadat zij van hun hoogleraar een uitgangsartikel hebben opgekregen. Dat er zoiets als een systematisch literatuuronderzoek bestaat is voor de meesten een geheel nieuw gezichtspunt, om over het huidige arsenaal van bibliografische hulpmiddelen maar helemaal te zwijgen.

De volgende vier methoden staan in het algemeen in ons geval ter beschikking:

1. Verstrekking van een gids en (of) syllabi, dus een zuiver schriftelijke methode;

2. Inleiding met mogelijkheid tot vragen;
3. Rondgang met mogelijkheid tot vragen;
4. Praktisch werken onder leiding.

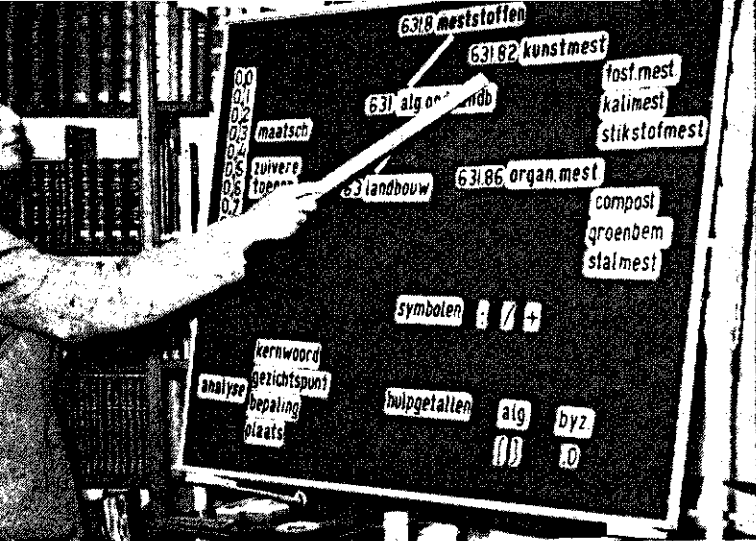
Het resultaat van onze ervaring is een combinatie van de vier mogelijkheden. De dosering van de mogelijkheden onderling heeft in de loop der jaren gewisseld.

Ad. 1. Deze methode kost het minste tijd aan onze zijde. Ze is betrekkelijk nog effectief ook omdat de student zich liever op zijn gemak thuis door lectuur voorbereidt, dan direct de (dikwijls helaas vreemde) bibliotheek binnen te stappen. In Wageningen wordt de gids gratis en op ruime schaal verspreid. Deze gids omvat ongeveer het volgende: praktische aanwijzingen en wenken voor bezoekers der diverse ruimten, gegevens over catalogi en documentatiesystemen, over de reprografische afdeling, over de uitlening c.a.; daarnaast beschrijving materiaal leeszaal en bibliografieënkamer, korte geschiedenis en organisatie van de bibliotheek en het Centrum voor Landbouwdocumentatie, de publikaties van beide instellingen, beschrijving bronnenregister, iets over de UDC, over de Vereniging van Vrienden enz. enz.

Ad. 2. Dit is een geijkte weg. Zij is efficiënt in zoverre dat men met het houden van één inleiding (in ons geval) 60 à 80 studenten tegelijk bereikt. Dit bereiken moet men echter met een korreltje zout nemen, want het is ons gebleken dat er van zulke inleidingen bedroevend weinig bekijft. Er wordt van alles geprobeerd om het gesproken woord te verlevendigen met visuele middelen. Naast het gewone schoolbord worden hiervoor toegepast een maquette, een drieluik met organisatieschema en tenslotte het flanelbord (zie afb. 1).

Ad. 3. Een rondgang ligt in een bibliotheek voor de hand. Zij kost meer tijd aangezien de groepen niet groter dan 8 of 10 studenten mogen zijn. Indien men maar veel vragen uitlokt is deze methode vrij effectief. Om een heel eenvoudig voorbeeld te noemen: men vraagt een der studenten staande voor de alfabetische catalogus de naam Müller op te zoeken. Als hij tussen Mue en Mul gekozen heeft, kan men iets over de alfabetiseringsregels vertellen.

Ad. 4. Dit is verreweg de meest effectieve vorm gebleken. Zij kost bijzonder veel tijd. In Wageningen worden op deze wijze 6 studenten op eenzelfde

De heer F. Ae. Koekebakker doceert in het kader der studen-
teninstructies de UDC met behulp van het flanelbord.

dag tegelijk geïnstrueerd. Het is ook de moeilijkste methode aangezien we hier wat betreft de vormgeving geheel op eigen kompas hebben moeten zeilen.

Wat geschiedt er nu in de praktijk te Wageningen? In de eerste plaats worden de nieuw aangekomenen aan het begin van het eerste jaar rondgeleid, kuddegewijze per gezelligheidsvereniging. Het enige nut is dat ze nu weten dat er een gebouw is dat bibliotheek heet. Al het andere zakt weg en is m.i. volkomen tijdverlies aan beide kanten. Immers de studenten komen (de enkele goeden niet te na gesproken) pas in de bibliotheek omtrent het 3e jaar en tevens zijn zij bij de eerste rondleiding nimmer in de conditie en stemming om ook maar een greintje belangstelling op te brengen.

In de tweede plaats worden telkenjare in de maand oktober zgn. instructiemiddagen op 'de bibliotheek georganiseerd. Dit zijn drie middagen waarop inleidingen gehouden worden over de volgende onderwerpen: Bibliotheek der Landbouwhogeschool; Centrum voor Landbouwdocumentatie; referaatijdschriften en andere literatuurbronnen; voornaamste landbouwwetenschappelijke tijdschriften; literatuuronderzoek; de UDC; het maken van een scriptie. Er is gelegenheid tot het stellen van vragen. Aan het einde van elke middag is er een rondleiding in kleinere groepen. Ten slotte worden enige gestencilde syllabi en een exemplaar van de gids uitgedeeld aan alle deelnemers. Hieraan wordt deelgenomen door een 60 à 80 studenten meestal 3e jaars die aan het maken van scripties toe zijn. De rondleidingsgroepen omvatten hoogstens 10 à 12 deelnemers.

In deze middagen vindt men dus een combinatie van de eerste drie genoemde methoden. De meeste vragen komen los tijdens de rondleidingen. Uit de vragen is ons gebleken dat we nog steeds op een te hoog peil instrueren. De meest elementaire spelregels van het bibliotheekbezoek blijken voor sommigen nog een gesloten boek te zijn. Elk jaar gaan wij er

toe over bij de inleidingen ook steeds meer aandacht te geven aan de meest elementaire zaken zoals het functioneren van de uitlening, het lenen van elders, het aanvragen van diverse soorten reproducties, de mogelijkheden in de leeszaal en dergelijke.

In de derde plaats wordt dan gegeven wat wij met een ongetwijfeld te weidse naam genoemd hebben een literatuurpracticum. Hiervoor maken de studenten na afloop van de instructiemiddagen een afspraak. Zij komen gewapend met een hun door een der hoogleraren opgegeven scriptie-onderwerp en zij worden nu bij het zoeken in de praktijk geassisteerd. Eerst worden onder leiding de UDC-nummers vastgesteld, daarna wordt hun een zgn. zoekformulier uitgereikt. Dit is nodig omdat de hoeveelheid der bibliografische mogelijkheden anders aanleiding geeft tot het ondoordacht overslaan van bepaalde zaken en daarmee tot het missen van kansen om iets te vinden. Het is n.l. zo dat in de bibliotheek van de Landbouwhogeschool naast het normale catalogusapparaat omvattende een alfabetische catalogus voor boeken en brochures, een alfabetische catalogus voor tijdschriften, een systematische catalogus voor boeken en een systematische tijdschriftencatalogus nog het volgende andere bibliografische materiaal aanwezig is:

1. Geografische catalogus van tijdschriften;
2. Collectie van tijdschriftenlijsten en -inventarissen zowel in boekvorm als ook in de vorm van een kaartstelsel. Dit laatste is b.v. het geval bij het tijdschriften bezit van de bibliotheek van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, de bibliotheken op het gebied van de landbouw buiten Wageningen. Daarnaast is er een groot kaartstelsel in opbouw (thans nagenoeg gereed) dat bevatten zal alle tijdschriftentitels van tijdschriften aanwezig in de bibliotheken van landbouwkundige instellingen te Wageningen. In dit stelsel zijn dus begrepen de centrale bibliotheek van de Landbouwhogeschool, al haar ruim 50 handbibliotheken en de 25 bibliotheken van de autonome instituten die niet onder de Landbouwhogeschool ressorteren. Een gedrukte inventaris van dit materiaal is in voorbereiding.
3. Een bronnenregister omvattende titellijsten van bibliografisch materiaal, duplicaten van vroeger vervaardigde literatuurlijsten, literatuurlijsten die met andere (meest buitenlandse) instanties geruild zijn voorzover deze niet door publikatie langs de normale weg toegankelijk zijn, gepubliceerde bibliografieën en tenslotte literatuurlijsten van scripties.
4. Het zgn. Vijfjaardocumentatiesysteem bevattende de kaartjes met referaten van een achttal diensten

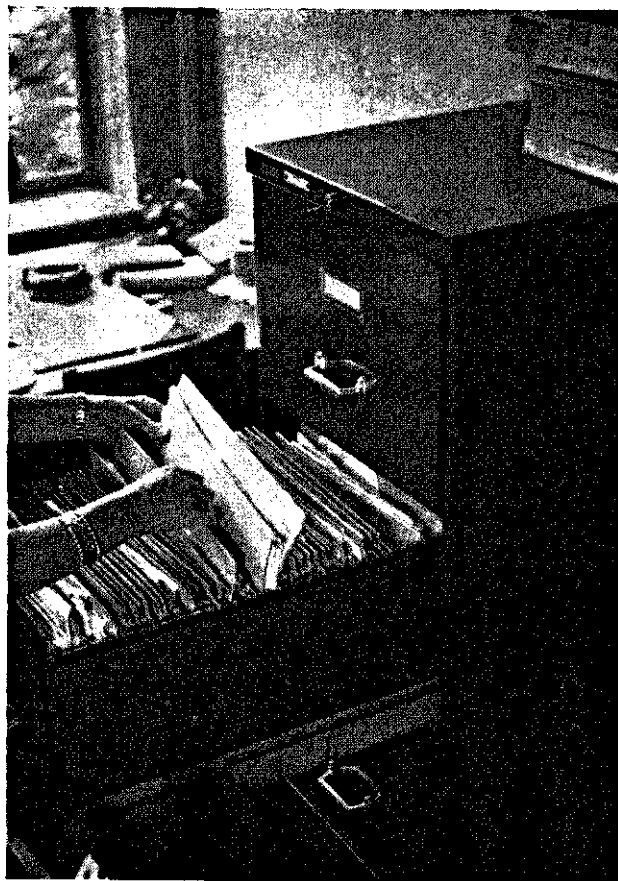
die op dit gebied in binnen- en buitenland bestaan.
5. Een kaartstelsel van Scandinavische landbouw-literatuur.

6. Een collectie van ongeveer vijftig der voornaamste referaatbladen.

Dit materiaal bevindt zich gedeeltelijk in de uitleenruimte en gedeeltelijk in een afzonderlijk daartoe bestemde bibliografieënkamer. In beide vertrekken is steeds een ambtenaar voor het geven van inlichtingen en hulp bij het zoeken aanwezig. Het is zonder meer duidelijk dat bij zulk een gevarieerdheid van het bibliografische materiaal enige leiding bij het eerste gebruik wel noodzakelijk is. Zij die één dag zich op de beschreven wijze hebben laten 'coachen' weten nu goed de weg in ons labyrint. Wij hebben de ervaring dat dit practicum dan ook op hoge prijs wordt gesteld.

Wat het bezoek betreft van een en ander kan nog het volgende worden gezegd: ongeveer 80 à 90% der daarvoor in aanmerking komende studenten neemt deel aan deze voorlichtingsmiddagen, hoewel deze volkomen facultatief zijn. De helft van hen neemt dan tevens deel aan het practicum. Dat zijn dan zij, die direct aan hun scripties moeten beginnen. De anderen komen later in de loop van het jaar. Dan blijkt echter steeds hoe slecht de inhoud der inleidingen is blijven hangen ondanks de zorg die besteed wordt bv. aan de visuele ondersteuning van het gesproken woord. Hier klopt dus onze ervaring geheel met die van Mr. v. Leeuwen, die in zijn artikel stelt dat de relatie redenaar-luisteraar zoveel mogelijk vermeden dient te worden.

Men kan terecht vragen: waarom schakelt men dan niet helemaal op het practicum over, met desnoods een kleine inleiding? Dit kan niet gedaan worden om de eenvoudige reden dat dit veel te veel tijd zou kosten aan de vijf betrokken docenten, althans veel meer tijd dan zij daarvoor thans ter beschikking kunnen stellen. Dit zou immers betekenen dat min-

Het bronnenregister wordt geraadpleegd.

stens 10 maal per jaar de inhoud van de drie voorlichtingsmiddagen zou moeten worden herhaald, gerekend met een practicum van 6 studenten en met een totaal van 60 studenten per jaar. De rondleidingen in kleine groepen telkens aan het einde van de voorlichtingsmiddagen vormen een soort voorlopige compromisoplossing.